

“ปัญหาจากการพัฒนาที่อยู่อาศัย
สำหรับผู้มีรายได้น้อยในเมือง :
กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคงชุมชน
ร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39”

The Problems of Housing development
for urban low-income population:
a case study of Baan Mankong project
at Ruam Samakee community,
Soi Ramkhamhaeng 39

นพรัตน์ พรหมสนธิ และวรลักษณ์ คงอ้วน

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 2) ศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการฯ 3) วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย และ 4) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์และการจัดทำแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า โครงการนำร่องบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 อันเกิดจากความต้องการหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนได้ทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม โดยประชาชนมีความพึงพอใจต่อผลกระทบของการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก และมีความต้องการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนในระดับสูงสุดในเรื่องการเพิ่มพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมนันทนาการ เมื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย พบว่า ชุมชนประสบกับปัญหาด้านการคมนาคม และปัญหาด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนจึงประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการจัดการพื้นที่สาธารณะของชุมชน แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของชุมชน และแนวทางการจัดการที่จอดรถ

คำสำคัญ: การพัฒนาที่อยู่อาศัย, ผู้มีรายได้น้อย, ผู้มีรายได้น้อยในเมือง, โครงการบ้านมั่นคง, ชุมชนร่วมสามัคคี, ความยากจนในเมือง

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the current situation of Baan Mankong project for low-income population at Ruam Samakee community, Soi Ramkhamhaeng 39; 2) to study the public opinions towards this project; 3) to analyze the problems from the development of housing for low-income population; and 4) to suggest the guidelines for the physical development for low-income community that cater to the needs of its residents. The methods of research are interview and questionnaire.

The results of this research show that the pilot Baan Mankong project at Ruam Samakee community, Soi Ramkhamhaeng 39, that arise from the need for suitable residential development guidelines and the cooperation in community, allows the community to be better in all aspects including physical, economic, and social aspects. Thus, the population highly appreciated the change of residential and community development and they have a high level of needs to increase the space for recreation. Moreover, when analyzing the problems that arise from the development of housing for low income population, this community has faced with the problem of transportation and land use.

Therefore, guidelines for physical development housing for people with low income include a) guidelines for the management of the public spaces of the community; b) approach to improve the landscape of the community; and c) guidelines for parking management.

 Key words: Housing development, Low-income population, Baan Mankong Project, Ruam Samakee community, Urban Poor, Urban Poverty.

1. บทนำ

การก่อตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงใน พ.ศ.2516 และการอพยพที่อยู่อาศัยกว่าร้อยละครึ่งจากที่ดินบริเวณวังเพชรบูรณ์ ใน พ.ศ.2528 ส่งผลให้พื้นที่บริเวณนาวังทองกลาง (หรือเขตวังทองกลาง) มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็วและเกิดการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกว่า 10 ชุมชน โดยพื้นที่ชุมชนร่วมสามัคคีซอยรามคำแหง 39 เป็นชุมชนหนึ่งที่เป็นแหล่งกระจุกตัวของประชากรจำนวนมาก โดย พ.ศ.2557 มีจำนวนประชากรสูงถึง 475 คน และมีจำนวนครัวเรือนมากถึง 126 ครัวเรือน (ชุมชนร่วมสามัคคี, 2557) ความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ส่งผลให้ชุมชนประสบกับปัญหาต่างๆ มากมาย เช่น ปัญหาการไม่มีกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยที่แน่นอน ปัญหาการไม่ได้รับบริการด้านโครงสร้างพื้นฐาน ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรและเงินทุนสนับสนุนในการพัฒนาชุมชนจากภาครัฐ เป็นต้น

การประสบกับปัญหาดังกล่าว ส่งผลให้ชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 เกิดการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ การพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการจัดหาน้ำอุปโภค บริโภค การตั้งกลุ่มสหกรณ์ ฯลฯ จนได้รับคัดเลือกจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ให้เป็น 1 ใน 10 ชุมชนโครงการนำร่องของประเทศในการสร้างความมั่นคงในการครอบครองที่ดินสำหรับการอยู่อาศัย การพัฒนาระบบสาธารณสุขโรค การพัฒนาองค์กรและชุมชนในด้านอื่นๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม สวัสดิการ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการดังกล่าว ยังไม่สามารถชี้ชัดถึงประโยชน์และความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนที่ร่วมโครงการ เนื่องจากยังไม่ได้มีการสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจของประชาชนต่อโครงการบ้านมั่นคงที่ตนเองเข้าร่วม ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินโครงการ

จากข้อมูลที่กล่าวข้างต้น บทความวิจัยเรื่อง “ปัญหาจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย : กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคีซอยรามคำแหง 39” จึงช่วยสะท้อนให้เห็นถึงข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชนผู้มีราย

ได้น้อย ความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี
ซอยรามคำแหง 39 ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย
รวมถึงการเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนผู้มีรายได้น้อย
น้อยที่สุดสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคง
ชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39
- 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการบ้านมั่นคงชุมชน
ร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39
- 3) เพื่อวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มี
รายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39
- 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนผู้มีรายได้น้อย
โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 ที่
สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

3. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีและแนวความคิดที่สำคัญกับการศึกษา ได้แก่ ทฤษฎีและแนวความคิด
ที่เกี่ยวข้องกับเมืองและการขยายตัวของเมือง ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับ
การพัฒนาชุมชน โครงการบ้านมั่นคง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1) ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับเมืองและการขยายตัวของเมือง

ความเป็นเมือง หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนกลายเป็นเมือง หรือ
เคลื่อนย้ายของผู้คนหรือการดำเนินกิจการงานเข้าสู่บริเวณเมืองหรือการขยายตัว
ออกไปทางพื้นที่ การเพิ่มจำนวนประชากร หรือในการดำเนินกิจการต่างๆ
มากขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) ปัจจัยที่ทำให้เกิดเมืองมีหลายสาเหตุ ได้แก่
แหล่งอุปโภคบริโภค เส้นทางคมนาคม ทรัพยากรธรรมชาติ ภัยธรรมชาติ ที่ตั้งที่

ช่วยในการป้องกันตัว ความต้องการของผู้นำหรือหมู่คณะ โดยผลกระทบจากการขยายตัวของเมืองส่งผลทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อจำนวนประชากรและสังคม (เช่น ประชากรมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ครอบครัวมีขนาดเล็กลงกว่าเดิม ฯลฯ) เศรษฐกิจ (เช่น การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและการลงทุน ฯลฯ) และสิ่งแวดล้อม (เช่น การตกค้างและการสะสมของสารเคมีในดิน การเกิดสารมลพิษต่างๆ ฯลฯ)

2) ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน หรือมีการกำหนดทิศทางเป้าหมายที่แน่นอน โดยอาจเป็นได้ทั้งการกระทำของภาครัฐและภาคเอกชนหรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน ทั้งนี้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ของคนภายในชุมชนให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษา เรียนรู้ สุขภาพ อนามัย การมีส่วนร่วม เป็นต้น (สุเทพ เชาวลิตร, 2524 และอภิชัย พันธเสน, 2539)

แนวทางการพัฒนาชุมชนหรือที่อยู่อาศัยที่สำคัญ ได้แก่ แนวทางการจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยด้วยตนเอง และแนวทางการขับเคลื่อนเมืองนำอยู่โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางพัฒนา ในส่วนของแนวทางการจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยด้วยตนเองของ Turner (1972) มีพื้นฐานแนวคิดที่ว่าเมืองหลักส่วนใหญ่ของประเทศกำลังพัฒนา ประชากรจะช่วยกันจัดการและสร้างบ้านใหม่กันเอง จึงเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่าตัวบ้าน และยังมองว่าการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยของรัฐบาลที่ได้ผลคือ การปกป้องและจัดหาทรัพยากรที่ขาดแคลน เพื่อให้เกิดการจัดหาที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นขึ้นเอง เช่น การปรับปรุงและพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ นอกจากนี้ การให้แต่ละคนเข้ามาจัดการที่อยู่อาศัยเองจะทำให้แน่ใจได้ว่าบ้านจะตอบสนองความต้องการผู้อยู่อาศัยมากที่สุด และยังทำให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดีอีกด้วย

สำหรับแนวทางการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางพัฒนาเป็นแนวคิดการทำเมืองแบบใหม่ คือ เมืองที่คนมีส่วนร่วม เมืองที่คนรู้สึกเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของการคิดและการจัดการเมือง กระบวนการนี้จะนำไปสู่การสร้างพลังในแต่ละเมือง เพราะคนในแต่ละท้องถิ่นจะเป็นตัวตั้งของการวางน้ำหนักในการพัฒนา ภูมิประวัติศาสตร์และสามารถนำความรู้ต่างๆ มาเชื่อมโยงและจัดแผนการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2546)

3) โครงการบ้านมั่นคง

“โครงการบ้านมั่นคง” เป็นโครงการที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนแออัดหรือชุมชนบุงกูเป็นสำคัญ จึงเป็นโครงการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างบูรณาการของรัฐ โดยการดำเนินงานของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ร่วมกับชุมชน ซึ่งรูปแบบการพัฒนาความมั่นคงในที่อยู่อาศัยด้านกายภาพมีหลากหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงในที่ดินเดิม (Slum Upgrading) การปรับผังที่ดินใหม่ (Reblocking) การแบ่งปันที่ดิน (Land Sharing) การก่อสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินเดิม (Reconstruction) การรื้อย้ายชุมชนไปอยู่ที่ใหม่ (Relocation) (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2546)

4) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกวิทย์ นวเศรษฐ (2554) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “กระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนโพธิ์หม้อและชุมชนทรัพย์สินพัฒนา” ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจต่อกระบวนการของสองชุมชนแตกต่างกัน โดยชุมชนโพธิ์หม้อมักมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและการลงมือปฏิบัติมากกว่าการคิดวิเคราะห์ ในการขณะที่ชุมชนทรัพย์สินมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์และหาแนวทางการแก้ไขปัญหามากกว่าลงมือปฏิบัติ

กิริณา ทองอ่อน (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัย กรณีศึกษาโครงการบ้านมั่นคง กรุงเทพมหานคร” ซึ่งสรุปผลการศึกษาน่าสนใจคือ โครงการบ้านมั่นคงสามารถพัฒนาให้เกิดการลดและร่วมค่าใช้จ่ายของคนในชุมชนได้

4. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ชุมชนร่วมสามัคคีเป็นชุมชนสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยอยู่บริเวณสี่แยกน้ำแฉะ ซอยรามคำแหง 39 (ซอยวัดเทพลีลา 13) แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร มีขนาดพื้นที่ทั้งสิ้น 4 ไร่ 3 งาน หรือประมาณ 7,600 ตารางเมตร ครอบคลุมที่อยู่อาศัยทั้งสิ้น 126 หลังคาเรือน 2) ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการศึกษาความคิดเห็นของประชาชนจะพิจารณาประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 ที่อยู่อาศัยในชุมชนทุกครัวเรือน เนื่องจากทุกครัวเรือนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการพัฒนาโครงการบ้านมั่นคง โดยในการศึกษานี้จะมุ่งเน้นที่ประเด็นการศึกษาในเรื่องของผลกระทบทางกายภาพเป็นหลัก เพราะสามารถชี้วัดได้อย่างชัดเจน และส่งผลโดยตรงต่อประชาชนที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงของชุมชนร่วมสามัคคี

5. ขั้นตอนการวิจัยและกรอบการวิจัย

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน คือ 1) ทบทวนและศึกษาทฤษฎี แนวความคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2) รวบรวมและศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนร่วมสามัคคี 3) วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 4) สรุปผลและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน (รูปที่ 1)

ทบทวนและศึกษาทฤษฎี แนวความคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวกับเมืองและการขยายตัวของเมือง - โครงการบ้านมั่นคง
- ทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน - งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รวบรวมและศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนร่วมสมาชิก

ด้านกายภาพ	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม
- ลักษณะที่อยู่อาศัย - ระบบโครงสร้างพื้นฐาน - การคมนาคม - สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ฯลฯ	- รายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่อเดือน - ปัญหาเศรษฐกิจภายในชุมชน ฯลฯ	- การศึกษา - ปัญหาสังคมภายในชุมชน ฯลฯ

การรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ฯลฯ การจัดทำแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการลงสำรวจพื้นที่

วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย

- การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์โดยการพรรณนา
- การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยโปรแกรมทางสถิติ

สรุปผลและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนผู้มีรายได้น้อย
โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสมาชิก ชอยรามคำแหง 39
ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

กรอบแนวคิดของการวิจัย จึงได้แก่ การรับทราบถึงสภาพทั่วไปของชุมชนผู้มีรายได้น้อยและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 สามารถนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน อีกทั้งเป็นประโยชน์ต่อการประยุกต์ใช้และดำเนินการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในเมืองในอนาคต (รูปที่ 2)

รูปที่ 2 กรอบการวิจัย

จากกรอบแนวคิดของการวิจัยข้างต้น ตัวแปรต้น ได้แก่ การพัฒนาที่เกิดขึ้นจากโครงการบ้านมั่นคง ตัวแปรตาม คือ ปัญหาและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อโครงการฯ

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้นำหรือบุคคลสำคัญภายในชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ทำงานภายในชุมชนเป็นอย่างดี จำนวน 2 คน กำหนดประเด็นการสัมภาษณ์เป็น 5 ประเด็น คือ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการเข้าร่วมโครงการฯ ปัญหาที่ชุมชนได้รับการเข้าร่วมโครงการฯ วิธีหรือแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ความต้องการเพิ่มเติมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน และ 2) การจัดทำแบบสอบถาม (Questionnaire) ดำเนินการแจกแบบสอบถามเป็นจำนวนเท่ากับจำนวนครัวเรือนในชุมชน คือ 126 ชุด แบบสอบถามกำหนดประเด็นในการสอบถามออกเป็น 4 ประเด็น คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่ ความพึงพอใจต่อผลกระทบของการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน และความต้องการในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน โดยผู้ทำแบบสอบถามเป็นผู้นำครอบครัวที่รับทราบในข้อมูลพื้นฐานของครอบครัวและการเข้าร่วมโครงการฯ เป็นอย่างดี

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการในลักษณะสถิติพรรณนา โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิตและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการประเมินระดับความพึงพอใจและความต้องการประชาชนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยมากและเห็นด้วยมากที่สุด (ภณิดา ชัยปัญญา, 2541)

7. ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และผลที่ได้จากการจัดทำแบบสอบถาม

1) ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์

แบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ ปัญหาที่ชุมชนได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ วิธีหรือแนวทางแก้ไขปัญหา ความต้องการเพิ่มเติมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

• ประวัติความเป็นมาของชุมชน

จากการสัมภาษณ์ประธานชุมชนและประธานสหกรณ์เคหสถานชุมชนร่วมสามัคคี จำกัด ทำให้ทราบว่า ในอดีตชุมชนแออัดเกือบทุกชุมชนที่ตั้งอยู่ในซอยรามคำแหง 39 รวมทั้งชุมชนร่วมสามัคคีเป็นชุมชนบุกรุกทั้งหมด ซึ่งเป็นเหตุผลให้ชุมชนไม่ได้รับบริการด้านพื้นฐานจากรัฐ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น ประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนต้องต่อไฟฟ้าและน้ำประปาจากบ้านที่อยู่ติดกับถนนมาใช้ในการอุปโภคและบริโภค ต่อมาประชาชนในพื้นที่บุกรุกเกิดการตื่นตัวในเรื่องที่อยู่อาศัยและเริ่มประสานงานกับชุมชนข้างเคียงในซอยรามคำแหง 39 โดยการรวมตัวมีเป้าหมายเพื่อการต่อรองในการขออยู่อาศัยในที่ดินเดิมและเริ่มมีการตั้งกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลดูแลซึ่งกันและกัน จนใน พ.ศ. 2539 โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมชุมชนเมืองของมูลนิธิชุมชนไทได้เปิดโอกาสให้ชุมชนเสนอรูปแบบกิจกรรมพัฒนาสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตนเอง ซึ่งชุมชนร่วมสามัคคีเสนอโครงการติดตั้งน้ำประปาชุมชน เนื่องจากเป็นปัญหาสำคัญและมีความจำเป็นต่อการอุปโภค บริโภคของคนในชุมชน โดยภายหลังจากที่โครงการได้รับอนุมัติแล้ว ชาวชุมชนได้ทำเรื่องเสนอต่อสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์เพื่อขอเลขที่บ้าน และใน พ.ศ. 2546 รัฐบาลมีนโยบายแก้ไขปัญหาคความไม่มั่นคงในที่อยู่อาศัยของคนจนให้กับชาวชุมชนแออัดตามแนวทางโครงการบ้าน

มั่นคง โดยชุมชนร่วมสามัคคีได้รับการคัดเลือกให้เป็น 1 ใน 10 โครงการนาร่องของประเทศ

• ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ

การเข้าร่วมโครงการของชุมชนเกิดขึ้นในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นการจัดประชุมชาวบ้าน เพื่อสร้างความเข้าใจในแนวทางการดำเนินการ ร่วมสำรวจและเก็บข้อมูลชุมชน การกำหนดหลักเกณฑ์ผู้มีสิทธิเข้าร่วมโครงการ การออกแบบบ้าน การเลือกวัสดุก่อสร้างร่วมกัน การจัดทำแผนงาน ระบบสาธารณสุขปึก และ การลงมือก่อสร้าง

ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคงประการแรกคือ การที่คนในชุมชนได้รับกรรมสิทธิ์และความมั่นคงในที่อยู่อาศัย ไม่ต้องกังวลเรื่องการถูกไล่รื้อ ในส่วนประโยชน์ทางด้านกายภาพ พบว่า สิ่งแวดล้อมในชุมชนพัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น จากในอดีตสภาพบ้านเป็นชุมชนแออัด สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม การเข้าถึงลำบาก ไม่ได้รับบริการพื้นฐานจากภาครัฐ ขนาดบ้านเล็กและคับแคบ แออัดไม่น่าอยู่ ไม่เป็นสัดส่วน แต่เมื่อมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านมั่นคง ชุมชนมีถนนเข้าออกสะดวก สบาย ปลอดภัยจากไฟไหม้ สภาพบ้านเป็นระเบียบและมีสัดส่วนที่กว้างขึ้นกว่าเดิม มีไฟฟ้าและน้ำประปาใช้ป็นของตนเอง ไม่ต้องไปต่อพ่วงเอาจากบ้านหลังอื่น ทำให้ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าน้ำ ค่าไฟลดลงกว่าเดิมมาก

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่ดีขึ้นแล้วนั้น ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของคนในชุมชน การมีโครงการบ้านมั่นคงทำให้เกิดการจ้างงานภายในชุมชน กล่าวคือ ในขั้นตอนก่อสร้างบ้านได้มีการจ้างงานชาวชุมชนเอง ทำให้ชาวชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีงานทำไม่เป็นหนี้จกระบบ ส่วนผลประโยชน์ทางด้านสังคม ชาวชุมชนมีความสามัคคีมากขึ้นกว่าเดิม ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและได้รับการยอมรับจากหน่วยงานและองค์กรท้องถิ่น เช่น สำนักงานเขต สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และ พอช. เป็นต้น

• ปัญหาที่ชุมชนได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ

ปัญหาส่วนใหญ่ไม่ได้เกิดจากประเด็นทางด้านกายภาพหรือสิ่งแวดล้อม แต่เกิดจากปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาวชุมชนเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการและมีการดำเนินการพัฒนาที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมภายในชุมชนดีขึ้นกว่าตอนก่อนการพัฒนา แต่ในทางกลับกันการดำเนินการก่อสร้างที่อยู่อาศัยทำให้ชาวชุมชนเป็นหนี้สินเพิ่มมากขึ้น แม้ว่าสภาพเศรษฐกิจของชาวชุมชนจะดีขึ้น มีงานทำ แต่รายได้ที่ได้มาไม่เพียงพอที่จะจ่ายค่าเช่าที่ดินหรือที่อยู่อาศัย

นอกจากปัญหาด้านเศรษฐกิจแล้ว ปัญหาด้านสังคมที่พบคือ หลังจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยแล้ว เจ้าของเดิมที่เป็นเจ้าของบ้านบางรายได้ย้ายออกไป และให้ลูกหลานมาอยู่แทน ทำให้เวลามีการประชุมหรือการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนไม่มาเข้าร่วมงานหรือให้ความร่วมมือเท่าที่ควร

• วิธีหรือแนวทางแก้ไขปัญหา

ชุมชนได้มีวิธีและแนวทางในการแก้ปัญหานี้สินที่เพิ่มขึ้นของคนในชุมชน โดยการส่งเสริมและระดมทุนให้ชาวชุมชนรู้จักและเห็นถึงผลประโยชน์ในการออมมากขึ้น เพื่อในอนาคตจะได้มีเงินเก็บไว้ให้ลูกหลานใช้ในยามจำเป็นเมื่อยามฉุกเฉิน ในการออมเงินนั้นไม่ได้มีแต่เฉพาะกลุ่มของผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ยังมีกลุ่มของเยาวชนในชุมชน จึงเป็นการปลูกฝังให้เยาวชนรู้จักการออมเงิน ซึ่งการจะได้รับเงินปันผล ทำให้เด็กๆ ตีใจและรู้สึกภาคภูมิใจ และนำเงินที่ได้นี้ไปใช้จ่ายซื้อของใช้ที่ตนเองอยากได้

ในส่วนการแก้ไขปัญหาก็ไม่เข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มคนรุ่นลูกหลานภายในชุมชน มีวิธีการแก้ไขปัญหาคือ ส่งเสริมให้เยาวชนภายในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ออกมาทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน เช่น จัดงานกิจกรรมวันสำคัญต่างๆ เรียนรู้วิธีการทำงานขององค์กร การดูแลรักษาความสะอาดภายในชุมชน เป็นต้น จึงเป็นการสร้างการเรียนรู้ให้กับพวกเขาตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อในอนาคต

จะได้มีความรู้มากกลับมาพัฒนาชุมชนและทำหน้าที่แทนคนรุ่นก่อนๆ ที่หมดวาระการดำเนินงาน และนอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุภายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมด้วย เพื่อเป็นการไม่ปล่อยให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหมือนถูกทอดทิ้งให้อยู่ตามลำพัง วิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ ช่วยทำให้เกิดความรักและสามัคคีขึ้นภายในชุมชน อีกทั้งช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยระหว่างผู้สูงอายุและเยาวชนในชุมชนด้วย

- **ความต้องการเพิ่มเติมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน**

สิ่งที่ชุมชนมีความต้องการเพิ่มเติมในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนมีอยู่หลายประการ ได้แก่ การอยากได้พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมร่วมกันของชาวชุมชน เพื่อการนัดพบและการจัดกิจกรรมอื่นๆ การปรับปรุงสะพานข้ามลำรางสาธารณะ การปรับปรุงสภาพถนนภายในชุมชนให้ได้มาตรฐาน การเพิ่มพื้นที่สีเขียว และการให้แสงสว่างไฟฟ้าในเวลากลางคืน นอกจากนี้ ยังต้องการพื้นที่สำหรับจอดรถเพื่อความเป็นระเบียบในการสัญจร ซึ่งในปัจจุบันนั้นชาวชุมชนจะจอดรถไว้ด้านหน้าของที่อยู่อาศัยของตัวเอง ทำให้กีดขวางการสัญจรภายในชุมชน และบางท่านจอดขวางที่อยู่อาศัยของท่านอื่น ทำให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง ซึ่งการมีพื้นที่สำหรับจอดรถจะช่วยให้การคมนาคมภายในชุมชนสะดวกสบายและมีความเป็นระเบียบมากขึ้นด้วย

2) ผลที่ได้จากการจัดทำแบบสอบถาม

ผลที่ได้จากการจัดทำแบบสอบถามแก่ผู้สูงอายุภายในชุมชน จำนวน 126 ชุด ระหว่างวันที่ 25-31 เดือนมกราคม พ.ศ.2557 สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

- **ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม**

ผู้ทำแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (จำนวน 83 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 65.90) อยู่ในช่วงอายุ 31-40 ปี (จำนวน 35 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 27.78)

มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (จำนวน 42 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 33.33) ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป (จำนวน 53 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 42.10) มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนต่อเดือนส่วนใหญ่ 15,001-20,000 บาท (จำนวน 37 ครัวเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 29.40) และสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่มีจำนวน 4-5 คน (จำนวน 57 ครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.24)

- ข้อมูลสภาพทั่วไปของพื้นที่

ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนร่วมสามัคคีของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ มีระยะเวลามากกว่า 20 ปี (จำนวน 57 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 45.24) ในด้านลักษณะของการถือครองที่อยู่อาศัย พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเอง (จำนวน 114 ครัวเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 90.50) และการใช้ประโยชน์อาคารและที่ดินส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นที่อยู่อาศัยอย่างเดียว (จำนวน 113 ครัวเรือนหรือคิดเป็นร้อยละ 89.70) เนื่องจากชาวชุมชนส่วนใหญ่เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนเป็นเวลานาน ตั้งแต่ก่อนมีการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง

ในส่วนของด้านปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในชุมชน พบว่า ปัญหาด้านเศรษฐกิจที่ชุมชนประสบคือ ชาวชุมชนมีรายได้ที่ไม่แน่นอนจากการประกอบอาชีพ (จำนวน 74 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 35.75) เนื่องจากชาวชุมชนมีอาชีพรับจ้างและค้าขาย ทำให้รายได้จากการประกอบอาชีพมีความไม่แน่นอน ซึ่งรายได้จะขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจในช่วงเวลานั้นๆ ส่วนปัญหาด้านสังคมที่พบในชุมชนส่วนใหญ่ชาวชุมชนให้ความเห็นว่าเป็น ปัญหายาเสพติด (จำนวน 57 คนหรือคิดเป็นร้อยละ 36.31) เนื่องจากเป็นชุมชนผู้มีรายได้น้อยและอยู่ใกล้เคียงกับชุมชนแออัดหลายชุมชน ชาวชนที่ขาดการอบรมและการดูแลจากครอบครัวจึงถูกชักชวนให้เสพยาเสพติด

• ความพึงพอใจต่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน

จากการทำแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนต่อผลกระทบของการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 พบว่า ความพึงพอใจของชาวชุมชนที่มีต่อผลกระทบของการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 3.91 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.618) เนื่องจาก ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม

เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า ชาวชุมชนมีความพึงพอใจต่อ “การให้บริการไฟฟ้า” ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเลขคณิตสูงสุดเท่ากับ 4.72 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45) เนื่องจากชุมชนมีลักษณะเป็นชุมชนบุกรุกก่อนที่จะเข้าโครงการบ้านมั่นคง ทำให้ชาวชุมชนมีการเป็นอยู่ที่ยากลำบากและไม่ได้รับบริการพื้นฐานจากภาครัฐ ต้องใช้วิธีการต่อพ่วงไฟฟ้าจากบ้านที่อยู่ติดริมถนนมาใช้ แต่หลังจากมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามโครงการบ้านมั่นคงแล้ว ทำให้แต่ละครัวเรือนมีมิเตอร์ไฟฟ้าใช้เป็นของตัวเอง ชาวชุมชนจึงมีความพึงพอใจอย่างมากต่อการที่ตนเองมีไฟฟ้าใช้เป็นของตนเอง โดยไม่ต้องต่อพ่วงจากบ้านอื่นอีก ส่วนข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตต่ำสุดเท่ากับ 2.70 คือข้อ 16 ซึ่งมีความพึงพอใจต่อ “การมีพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการ เช่น ออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจ” อยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.94 เนื่องจากขนาดของพื้นที่ชุมชนมีขนาดจำกัด พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัย พื้นที่ลานกีฬาเอนกประสงค์ที่มีอยู่ มีขนาดไม่เพียงพอต่อการใช้งาน ประกอบกับชาวชุมชนไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบในการจอดรถให้เป็นช่วงเวลาทำให้เยาวชนหรือชาวชุมชนคนอื่นๆ ที่ต้องการใช้ประโยชน์จากพื้นที่บริเวณนี้ไม่สามารถใช้พื้นที่ได้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความพึงพอใจต่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน

ความพึงพอใจต่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน	ค่าเฉลี่ย X	S.D.
การถือครองกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัย	3.83	0.895
ขนาดของบ้านและที่ดิน	4.03	0.799
ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากการอยู่อาศัยในชุมชน	4.25	0.653
การสัญจรภายในชุมชนและการเข้าถึงพื้นที่	4.00	0.894
ความทั่วถึงของการให้บริการระบบขนส่งสาธารณะ	3.74	0.718
เส้นทางเดินเท้าและจักรยานในชุมชน	3.98	0.715
การให้บริการไฟฟ้า	<u>4.72</u>	<u>0.450</u>
การให้บริการประปา	4.52	0.501
ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสาธารณูปโภค เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าประปา	4.23	0.771
ความสว่างในเวลากลางคืนภายในชุมชน	4.05	0.736
ระบบป้องกันการเกิดอัคคีภัยภายในชุมชน	3.97	0.704
การกำจัดและบำบัดน้ำเสียของชุมชน	4.23	0.695
การจัดเก็บและจัดการขยะมูลฝอย	4.21	0.708
การมีพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่ปลูกต้นไม้	3.20	1.132
การมีพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน	2.94	0.927
การมีพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการ เช่น ออกกำลังกาย	<u>2.70</u>	<u>0.940</u>
พักผ่อนหย่อนใจ		
เฉลี่ยรวม	3.91	0.618

หมายเหตุ ค่า S.D. บ่งบอกถึง ข้อมูลที่ได้จากจัดทำแบบสอบถามโดยเฉลี่ยแล้วแตกต่าง
จากค่าเฉลี่ยเท่าใด

ที่มา: การทำแบบสอบถาม, 2557

- **ความต้องการในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน**

ความต้องการของชาวชุมชนในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน โดยรวมอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเลขคณิต 3.58 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.785) เนื่องจากชาวชุมชนส่วนใหญ่มีความต้องการในการที่จะพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนให้มีความสะดวกสบาย มีความน่าอยู่ยิ่งขึ้นกว่าเดิม โดยชาวชุมชนมีความต้องการต่อ “การเพิ่มพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการ เช่น ออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจ” อยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเลขคณิตสูงสุดเท่ากับ 4.59 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.569) เนื่องจากพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมที่มีอยู่เดิมนั้นไม่เพียงพอต่อการใช้งานของคนในชุมชน และประกอบกับชุมชนมีพื้นที่ว่างบริเวณติดกับลำรางสาธารณะ ทำให้ชาวชุมชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรที่จะนำพื้นที่ว่างบริเวณนั้นมาพัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการของคนในชุมชน ส่วนในข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยเลขคณิตต่ำสุดเท่ากับ 2.51 ประเด็นความต้องการต่อ “การเพิ่มขนาดของบ้านและที่ดิน” อยู่ในเกณฑ์ระดับน้อย และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.724 เนื่องจากขนาดของบ้านและที่ดินที่ได้รับจากการจัดสรร หลังจากมีการพัฒนาที่อยู่อาศัย ทำให้ชาวชุมชนได้รับขนาดบ้านและที่ดินที่มีขนาดใหญ่ขึ้นกว่าเดิมและประกอบกับพื้นที่ชุมชนมีขนาดจำกัด การเพิ่มขนาดของบ้านและที่ดินอีกไม่สามารถทำได้ ชาวชุมชนจึงมีความต้องการในด้านนี้น้อยที่สุด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ความต้องการในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน

ความต้องการในการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชน	ค่าเฉลี่ย x	S.D.
การเพิ่มขนาดของบ้านและที่ดิน	2.51	0.724
การปรับปรุงและต่อเติมที่อยู่อาศัย	2.85	0.801
การมีถนนที่ได้มาตรฐานและปลอดภัย	4.29	0.656
การมีไฟฟ้าให้แสงสว่างในเวลากลางคืนภายในชุมชน	3.21	1.211
การมีถังดับเพลิงประจำตามจุดต่างๆ ภายในชุมชน	2.98	1.004
การมีถังขยะกระจายตามจุดต่างๆ ทั่วทั้งชุมชน	2.86	0.953
การมีห้องสมุดชุมชน	4.11	0.729
การมีศูนย์พัฒนาสำหรับเยาวชนและผู้สูงอายุภายในชุมชน	2.75	0.769
การมีลานจอดรถสำหรับคนในชุมชน	4.25	0.644
การเพิ่มพื้นที่สีเขียวหรือพื้นที่ปลูกต้นไม้	4.29	0.682
การเพิ่มพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน	4.31	0.675
การเพิ่มพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการ เช่น ออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจ	4.59	0.569
เฉลี่ยรวม	3.58	0.785

หมายเหตุ ค่า S.D. บ่งบอกถึง ข้อมูลที่ได้จากจัดทำแบบสอบถามโดยเฉลี่ยแล้วแตกต่าง
จากค่าเฉลี่ยเท่าใด

ที่มา: การทำแบบสอบถาม, 2557

8. สรุปผลและเสนอแนะ

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งที่ได้จากการสัมภาษณ์ การจัดทำแบบสอบถาม ประกอบกับการสำรวจพื้นที่ พบว่า ชุมชนร่วมสามัคคีชอยรามคำแหง 39 ภายหลังจากมีการพัฒนาที่อยู่อาศัยตามแนวทางของโครงการบ้านมั่นคง ในลักษณะการก่อสร้างที่อยู่อาศัยในที่ดินเดิม (Reconstruction) ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคม อันสอดคล้องกับนิยามและความหมายของการพัฒนาชุมชนที่หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ มีเป้าหมายที่แน่นอน และเป็นในลักษณะความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่างๆ ของคนภายในชุมชนให้ดีขึ้น เช่น เศรษฐกิจ การศึกษาเรียนรู้ สุขภาพ อนามัย การมีส่วนร่วม เป็นต้น ส่งผลให้ความพึงพอใจของชาวชุมชนที่มีต่อผลกระทบของการพัฒนาที่อยู่อาศัยและชุมชนอยู่ในเกณฑ์ระดับมาก โดยด้านกายภาพชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปมากอย่างเห็นได้ชัด ชาวชุมชนมีความมั่นใจในที่อยู่อาศัย สภาพแวดล้อมชุมชนมีความสะอาด ที่อยู่อาศัยมีความเป็นระเบียบ การเข้าถึงชุมชนสะดวก สบายและที่สำคัญที่อยู่อาศัยทุกครัวเรือนมีไฟฟ้า และน้ำประปาใช้ โดยไม่ต้องต่อพ่วงจากบ้านอื่น

การพัฒนาด้านกายภาพชุมชนดังกล่าวจึงสอดคล้องกับแนวทางการจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยด้วยตนเองของ Turner (1972) ที่มองว่าการจัดการเรื่องที่อยู่อาศัยที่ได้ประสิทธิผล คือ การปกป้องและจัดหาทรัพยากรที่ขาดแคลน เพื่อให้เกิดการจัดหาที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นขึ้นเอง

นอกจากนี้ หากพิจารณาการเข้าร่วมโครงการของชุมชนที่เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนการดำเนินงานยังสอดคล้องกับแนวทางการขับเคลื่อนเมืองน่าอยู่โดยยึดคนเป็นศูนย์กลางพัฒนาของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2546) อันมีลักษณะเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของและเป็นส่วนหนึ่งของการคิดและการจัดการเมืองอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาประเด็นปัญหาด้านกายภาพของการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยตามโครงการบ้านมั่นคง โดยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ และการจัดทำแบบสอบถาม จึงมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 3)

• ปัญหาด้านการคมนาคม

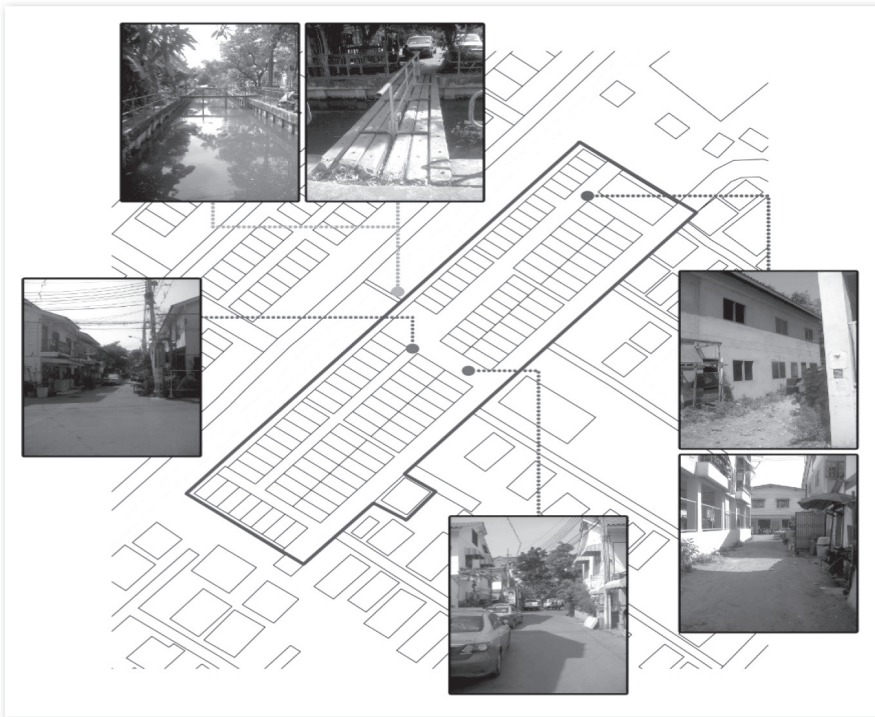
ปัญหาด้านการคมนาคมในชุมชนส่วนมากจะเกิดในบริเวณถนนด้านหน้าของชุมชนและบริเวณถนนกลางชุมชน เนื่องจากปริมาณรถของชาวชุมชนที่เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับขนาดของพื้นที่ชุมชนที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ไม่สามารถขยายช่องทางจราจรออกไปได้อีก และข้อจำกัดทางด้านกองทุนสนับสนุนในการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านการคมนาคมภายในชุมชนลักษณะต่างๆ ได้แก่ ปัญหาการกีดขวางการจราจรจากการจอดรถและขนถ่ายสินค้าบริเวณผิวจราจร ปัญหาผิวจราจรขรุขระและไม่ได้มาตรฐาน ปัญหาสะพานข้ามลำรางสาธารณะไม่ได้มาตรฐาน (ไม่มีที่กั้นบริเวณด้านข้างเพื่อกันตกรน้ำ พื้นผิวของทางเดินไม่เรียบและมีขนาดแคบ) ปัญหาเส้นทางคมนาคมคับแคบและการให้แสงสว่างไม่เพียงพอ (รูปที่ 3)

**ตารางที่ 3 ปัญหาด้านกายภาพของการพัฒนาที่อยู่อาศัย
ของผู้มีรายได้น้อยตามโครงการบ้านมั่นคง**

ประเด็นปัญหา	ผลการศึกษา			
	การสำรวจพื้นที่	การสัมภาษณ์	การจัดทำแบบสอบถาม	
			ระดับความพึงพอใจ	ระดับความต้องการ
การคมนาคม - การจอดรถบนผิวจราจรและการขนถ่ายสินค้าบนผิวจราจร - ผิวจราจรบางส่วนชำรุด ไม่ได้มาตรฐาน - สะพานข้ามลำรางสาธารณะไม่ได้มาตรฐาน - ถนนบริเวณกลางชุมชนมีความแคบและการให้แสงสว่างไฟฟ้าในเวลากลางคืนไม่เพียงพอ	✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓	- - - -	มากที่สุด - มากที่สุด -
การใช้ประโยชน์ที่ดิน - ชุมชนขาดพื้นที่สีเขียวในการปลูกต้นไม้ - ชุมชนขาดพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน และขาดพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการ - ลานกีฬาที่อยู่ตรงบริเวณกลางชุมชนไม่ได้ถูกใช้ให้ตรงกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการออกกำลังกาย	✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓	ปานกลาง ปานกลาง ปานกลาง	มากที่สุด มากที่สุด มากที่สุด

ที่มา: จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลการศึกษา, 2557

รูปที่ 3 ปัญหาด้านการคมนาคมในชุมชน

ที่มา: จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
การจัดทำแบบสอบถามและการสำรวจภาคสนาม, 2557

- ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินภายในชุมชน ได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนพื้นที่สีเขียวในการปลูกต้นไม้เพื่อให้ความร่มรื่นกับคนภายในชุมชน ปัญหาการขาดพื้นที่ส่วนกลางในการทำกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชนและพื้นที่สำหรับกิจกรรมนันทนาการ (รูปที่ 4)

รูปที่ 4 ปัญหาด้านการคมนาคมในชุมชน

ที่มา: จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การจัดทำแบบสอบถาม และการสำรวจภาคสนาม, 2557

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี หอยรามคำแหง 39 จึงแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

● แนวทางการจัดการพื้นที่สาธารณะของชุมชน

- ปรับปรุงพื้นที่บริเวณริมลำรางสาธารณะ

ควรมีการปรับปรุงพื้นที่บริเวณติดกับลำรางสาธารณะ ที่เป็นพื้นที่ว่างในปัจจุบัน ให้เป็นพื้นที่นันทนาการสำหรับชาวชุมชน เช่น การออกกำลังกาย การพักผ่อนหย่อนใจ และการปลูกพืชผักสวนครัว เป็นต้น ปรับปรุงให้สวยงามและเหมาะสมกับการใช้งานของชาวชุมชน อีกทั้งยังให้ชาวชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ ดูแลและจัดการพื้นที่สาธารณะนี้

- ปรับปรุงพื้นที่บริเวณลานกีฬาชุมชน

ควรมีการปรับปรุงพื้นที่ลานกีฬาชุมชนให้แตกต่างจากถนนบริเวณกลางชุมชน โดยการใส่ที่กันหรือการเทพื้นเพื่อยกระดับพื้นของลานกีฬาให้แตกต่างจากถนน เพื่อความปลอดภัยของเยาวชนที่มาใช้ลานกีฬาชุมชน และควรกำหนดระเบียบหรือข้อปฏิบัติในการใช้ลานกีฬานี้อย่างชัดเจน แล้วประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนทราบและปฏิบัติตาม

● แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ชุมชน (รูปที่ 5)

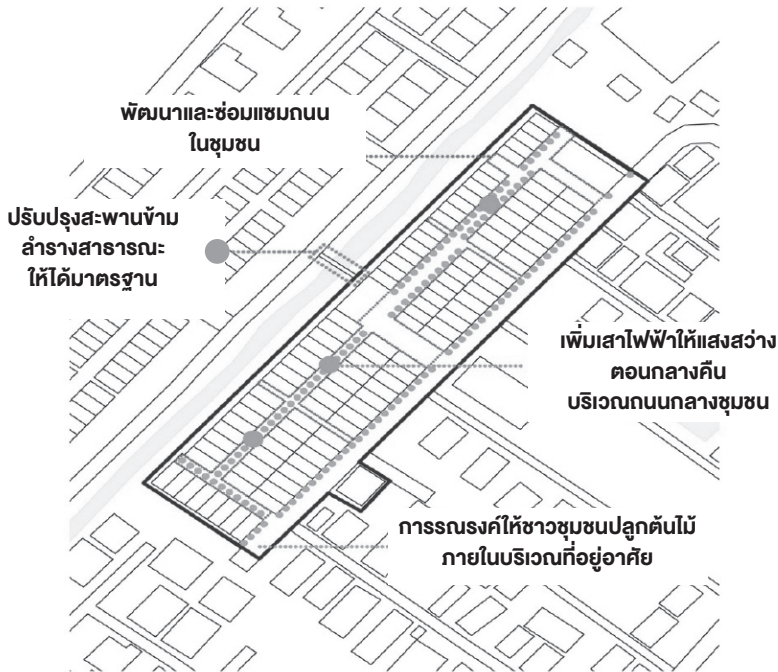
- การรณรงค์ให้ชาวชุมชนปลูกต้นไม้ภายในบริเวณที่อยู่อาศัย

การปลูกต้นไม้หรือไม้ประดับภายในบริเวณที่อยู่อาศัยจะช่วยเพิ่มความร่มรื่นให้กับชุมชน และเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชน เนื่องจากปัจจุบันชุมชนไม่มีพื้นที่มากพอที่จะใช้เป็นพื้นที่ปลูกต้นไม้เพื่อสร้างความร่มรื่นให้กับชุมชน ดังนั้น การส่งเสริมให้ชาวชุมชนปลูกต้นไม้ภายในบริเวณที่อยู่อาศัยจะช่วยสร้างความร่มรื่นและทำให้ชุมชนน่าอยู่ยิ่งขึ้น

- เพิ่มเสาไฟฟ้าให้แสงสว่างตอนกลางคืนบริเวณถนนกลางชุมชน

บริเวณถนนกลางชุมชนเป็นถนนที่ชาวชุมชนใช้สัญจรไปมาหาสู่กันตลอด แต่สภาพถนนมีขนาดแคบและไม่ได้มาตรฐาน อีกทั้งในตอนกลางคืน แสงสว่างไฟฟ้ายังไม่เพียงพอสำหรับการสัญจร ซึ่งส่งผลทำให้เกิดอันตรายและอาชญากรรม การเพิ่มเสาไฟฟ้าในบริเวณดังกล่าว จะช่วยให้ตอนกลางคืนภายในชุมชนมีความสว่างมากขึ้นและปลอดภัยในการสัญจร

รูปที่ 5 แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ชุมชน

ที่มา: จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
การจัดทำแบบสอบถามและการสำรวจภาคสนาม, 2557

- พัฒนาและซ่อมแซมถนนภายในชุมชน

ถนนบริเวณกลางชุมชนมีลักษณะเป็นแบบลาดยางแอสฟัลต์ ซึ่งอายุการใช้งานอยู่ในระยะสั้น สภาพผิวถนนปัจจุบันขรุขระ ไม่ได้มาตรฐาน ต้องมีการปรับปรุงผิวถนนอยู่ตลอดเวลา สำหรับถนนบริเวณด้านข้างอาคารชุดยังพบว่า มีลักษณะเป็นลูกรัง จากสภาพถนนดังกล่าว จึงควรมีการพัฒนาและซ่อมแซมปรับปรุงสภาพผิวถนนให้ได้มาตรฐานทั่วทั้งชุมชน เพื่อความสะดวกสบายและปลอดภัยในการสัญจร

- ปรับปรุงสะพานข้ามลำรางสาธารณะให้ได้มาตรฐาน

การปรับปรุงสะพานข้ามลำรางสาธารณะให้ได้มาตรฐาน ให้เหมาะสมกับการสัญจรไปมา โดยมีการออกแบบสะพานให้ได้มาตรฐานมีราวสะพานกันไม่ให้ตกน้ำ ใช้วัสดุก่อสร้างที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการใช้งานในระยะยาวและความปลอดภัยของผู้ใช้งานเป็นหลัก

• แนวทางการจัดการที่จอดรถ (รูปที่ 6)

- กำหนดพื้นที่สำหรับจอดรถของคนในชุมชน

ชุมชนร่วมสามัคคีเป็นชุมชนที่มีขนาดเล็ก มีข้อจำกัดด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ประกอบกับจำนวนรถยนต์และจักรยานยนต์ของคนในชุมชนที่เพิ่มมากขึ้นในปัจจุบัน ทำให้ชุมชนไม่มีพื้นที่เพียงพอสำหรับจอดรถ ดังนั้นจึงควรมีการหาพื้นที่และกำหนดพื้นที่ในการจอดรถของคนในชุมชน เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย และไม่กีดขวางเส้นทางจราจรภายในชุมชนและพื้นที่ข้างเคียง แต่เนื่องจากชุมชนไม่มีพื้นที่เหลือสำหรับทำเป็นลานจอดรถ ดังนั้นชุมชนจึงต้องมีการดำเนินเรื่องกับสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เพื่อขอใช้พื้นที่บริเวณข้างเคียงที่ติดกับชุมชนเพื่อทำเป็นลานจอดรถ ในระหว่างรอพื้นที่นั้นพัฒนา อาจขอความร่วมมือจากชุมชนข้างเคียงในการใช้ประโยชน์จากการทำเป็นลานจอดรถร่วมกัน

- กำหนดระเบียบการใช้พื้นที่จอดรถ

สร้างความเข้มงวดในการเคารพกฎระเบียบในการใช้พื้นที่จอดรถเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย เนื่องจากปัจจุบันชาวชุมชนบางรายยังจอดรถไม่ถูกต้องตามระเบียบและจอดรถในเวลาที่ห้ามจอด ทำให้คนที่จะมาใช้พื้นที่ลานกีฬาชุมชนไม่สามารถทำกิจกรรมอื่นๆ ได้ หากในอนาคตได้มีการสร้างพื้นที่จอดรถจริง จะต้องมีการออกข้อปฏิบัติการจัดการจอดรถภายในชุมชนให้เป็นระเบียบและดำเนินโทษต่อผู้ฝ่าฝืนกฎอย่างจริงจัง

9. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจของชาวชุมชนร่วมสามัคคี ทั้งในประเด็นรายรับ รายจ่ายของครัวเรือน ภาระหนี้สิน สภาพการชำระหนี้ การศึกษาการลงทุนของสมาชิกในชุมชนกับเงินอุดหนุนจากภาครัฐ เงินสมทบจากท้องถิ่น และปัญหาทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นภายหลังจากการเข้าร่วมโครงการบ้านมั่นคง เพื่อนำมาเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจของชุมชนผู้มีรายได้น้อย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ขอยรามาंक้าง 39

รูปที่ 6 แนวทางการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ชุมชน

ที่มา: จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์
การจัดทำแบบสอบถามและการสำรวจภาคสนาม, 2557

2) ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของชาวชุมชนร่วมสามัคคี เช่น บทบาทของการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันภายในชุมชน บทบาทการทำงานของกรรมการชุมชน ฯลฯ เพื่อนำมาเสนอแนะเป็นแนวทางในการพัฒนาด้านสังคมของชุมชนผู้มียาได้น้อย โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยเรื่อง “ปัญหาจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มียาได้น้อย : กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39” เป็นบทความวิจัยที่พัฒนาและปรับปรุงมาจากสารนิพนธ์เรื่อง “ผลกระทบของการพัฒนาที่อยู่อาศัยของชุมชนผู้มียาได้น้อย : กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคงชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการผังเมืองบัณฑิต สาขาวิชาการผังเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.2557

ขอขอบพระคุณ คุณภวัต นุชนันท์ และคุณสมาน ทองมี ที่ให้ความร่วมมือและเสียเวลาในการให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ ตลอดจนชาวชุมชนร่วมสามัคคี ซอยรามคำแหง 39 ทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม รวมถึงทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือ สนับสนุน แต่ผู้วิจัยไม่ได้เอ่ยนามมา ณ ที่นี้

รายการอ้างอิง

- กิริณา ทองอ่อน. (2553). *การพัฒนาโครงการที่อยู่อาศัย กรณีศึกษา โครงการบ้านมั่นคง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์เคหพัฒนศาสตร์มหาบัณฑิต : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ชุมชนร่วมสามัคคี. (22 มกราคม 2557). *สัมภาษณ์. ประชาชนชุมชนร่วมสามัคคี ชอยรามคำแหง 39 แขวงพลับพลา เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร.*
- ภนิดา ชัยปัญญา. (2541). *ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อกิจกรรมไร่นาสวนผสมภายใต้โครงการปรับโครงสร้างและระบบการผลิตการเกษตรของจังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.*
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2546). *โครงการพัฒนาความมั่นคงที่อยู่อาศัยคนจนในชุมชนแออัด. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.*
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2546). *รายงานสรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการประจำปี 2546 “พลังชุมชน พลังท้องถิ่น พลังเมื่อน่าอยู่” เพื่อสรุปบทเรียนการขับเคลื่อนเมื่อน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.*
- สุเทพ เชาวลิตร. (2524). *หลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.*
- อภิชัย พันธเสน. (2539). *พัฒนาชนบทไทย: สมุทัยและมรรค ตอนที่1 แนวคิด ทฤษฎี ภาพรวมของการพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิปัญญาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.*
- เอกวิทย์ นวเศรษฐ. (2554). *การศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนชุมชน กรณีศึกษาชุมชนโพธิ์โมสต์และชุมชนทรัพย์สินพัฒนา. วิทยานิพนธ์การวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยศิลปากร*
- Turner, J. F. C. and Fichter, R. (1972). *Freedom to build: dweller control of the housing process.* New York: Macmillan.